

Μουσική, η τέχνη -και επιστήμη- των ήχων, Ν. Φαρούπος

Νίκος Φαρούπος

Μουσική, η τέχνη - και επιστήμη - των ήχων

Μουσική είναι η οργάνωση των ήχων με σκοπό τη σύνθεση ή το σύνολο ήχων από το οποίο απαρτίζεται ένα μουσικό κομμάτι ή η εκτέλεση ενός μουσικού έργου. Η μουσική είναι λοιπόν τέχνη και όχι μόνο: η μουσική είναι έκφραση, η μουσική είναι ρυθμός, η μουσική, εντέλει, είναι ανάγκη. Γεννήθηκε μαζί με τον άνθρωπο, ο οποίος κατάφερε γρήγορα να διακρίνει αρμονικούς φυσικούς ήχους που τον βοηθούσαν στη ζωή του. Σταδιακά άρχισε να τους ανασυνθέτει δημιουργικά.

Στην αρχαιότητα η μουσική ήταν στοιχείο μόρφωσης. Στα νεότερα χρόνια ορίζεται ως η τέχνη έκφρασης των αισθημάτων και των ιδεών, με τη βοήθεια αρμονικά συνδυασμένων ήχων, η μελωδία μιας μουσικής σύνθεσης που εκτελείται με φωνή, με όργανα ή και ορχήστρα, και στηρίζεται στη μελωδία, την αρμονία, τον ρυθμό, τον τονισμό κ.ά. Η μουσική επιδρά στον άνθρωπο με οργανωμένες ηχητικές δομές που αποτελούνται κυρίως από τους τόνους και βρίσκεται περισσότερο κοντά στον λόγο, τους κραδασμούς της φωνής που εξωτερικεύει τον ψυχικό κόσμο του ανθρώπου.

Ο Πλάτων πίστευε ότι η μουσική είναι η κίνηση του ήχου να φτάσει την ψυχή και να της δείξει την αρετή. Ότι η μουσική δίνει ψυχή στο σύμπαν, φτερά στη σκέψη, απογειώνει τη φαντασία, χαρίζει χαρά στη λύπη και ζωή στα πάντα. Στον Φαίδωνα “Φιλοσοφία εστί μεγίστη μουσική” (61.a), ενώ το τελευταίο μάθημα πριν την φιλοσοφία στην πλατωνική Πολιτεία (534.e) είναι η μουσική. Μάλιστα στους τρεις αναβαθμούς των επιμέρους ψυχών, ο μουσικός βρίσκεται αμέσως μετά τον φιλόσοφο. Ας μην ξεχνάμε επίσης, ότι η μουσική πηγάζει - κατάγεται από τις Μούσες και βρισκόταν υπό την προστασία τους. Οι αρχαίοι πίστευαν πως οι Μούσες κατοικούσαν στον Όλυμπο και τραγουδούσαν θείες μελωδίες και ύμνους, παίζοντας λύρα. Η Καλλιόπη, η πρώτη των Μουσών και πιο σεβαστή απ’ όλες, μητέρα του Ορφέα και του Λίνου, ήταν η Μούσα του ηρωικού έπους και η Ευτέρπη, η Μούσα της Μουσικής και της Λυρικής ποίησης.

Η μουσική δραστηριότητα του ανθρώπου περιλαμβάνει τη δημιουργία, την εκτέλεση και την πρόσληψη, στις οποίες αντιστοιχούν τα τρία στάδια του έργου: σύνθεση, εκτέλεση, ακρόαση. Η μουσική διακρίνεται, σύμφωνα με το περιεχόμενό της, σε λυρική, δραματική-τραγική, επική-ηρωική, σοβαρή, ελαφρά και χιουμοριστική, με βάση την εκτέλεση, σε φωνητική και ενόργανη, και τέλος, με βάση τη σύνθεση, σε θεατρική, χορευτική, ενόργανη ή σε μουσική με συνοδεία απαγγελίας. Διακρίνεται επίσης, σε μουσική θεάματος, σε μουσική για τραγούδι (νανούρισμα, ύμνος, σερενάτα, βαρκαρόλα), για χορό (γκοπάκ, βαλς, πολωνέζα), για εμβατήριο στρατιωτικό ή πένθιμο, σουίτα, ουβερούρα, συμφωνικό ποίημα, κονσέρτο, ορατόριο,

καντάτα, σονάτα, τρίο, κουαρτέτο, κουιντέτο, ρομάντζα, ή σε τελετουργική μουσική: ψαλμός, δρώμενα, χορικά, λειτουργίες, ρέκβιεμ.

Με κάποια μουσικά κομμάτια μας συνδέουν σκέψεις και μνήμες ανεξίτηλες. Εικόνες φορτισμένες με συναισθήματα χαράς, λύπης, μοναξιάς, ευδαιμονίας, λιβιδικής έξαρσης ή ψυχικής καταρράκωσης. Αν ο έρωτας είναι ναρκωτικό, η μουσική είναι θέωση. Μας χαρίζει τον παράδεισο, το ζεν, τη γαλήνη, διεγείρει τα πλήθη με εμβατήρια, ενώνει τις μάζες σε μια εξέγερση. Συχνά οι νότες δεν διστάζουν να παρακάμψουν τον εγκέφαλο και να κυριεύσουν το σώμα, να το κατακτήσουν, να το υποδουλώσουν και να το διατάξουν να υπακούσει στα κελεύσματά τους.

Στιγμές ηδονής και χαμόγελα συνταιριάζουν θαυμάσια με ένα λα μινόρε, ένα ποτάμι δάκρυα με ένα σολ ματζόρε, ένα δυνατό γέλιο με ένα μι εβδόμησ. Η χαρά-ματζόρε- και η λύπη -μινόρε- μπορούν να συνταιριάζουν, όπως μπορείς να κλαις και να γελάς ταυτόχρονα, όπως λούζεσαι στο φως του ήλιου μαζί με τις σταγόνες της βροχής, όπως μπορείς να αγαπάς και ταυτόχρονα να μισείς, έτσι μπορείς να παίξεις την ίδια στιγμή δυο νότες, μια μινόρε με μια ματζόρε. Μια έκρηξη χαράς με έναν διάλογο εγχόρδων και πνευστών, μια ουράνια συγκίνηση με τον επιβλητικό ήχο ενός εκκλησιαστικού οργάνου.

Η μουσική είναι αλληλένδετη με τη ζωή του ανθρώπου. Παράγει συναισθήματα, μας διηγείται ιστορίες χαράς και λύπης, μας ηρεμεί, μας διασκεδάζει με τραγούδια και χορούς, μας τρομάζει, μας δημιουργεί δέος, μας συνδέει με τα βαθύτερα στρώματα του άπιαστου Εγώ και της ύπαρξής μας, μας ενώνει με τη φύση με φυσιολατρικά τραγούδια, μας βοηθάει στην προσέγγιση του θείου με θρησκευτικούς ύμνους, μας μεγαλώνει με παιδικά τραγούδια και νανουρίσματα, μας χαρίζει έργα υψηλής διανοητικής σύλληψης και απόλαυσης και συνοδεύει με μοιρολόγια τον θάνατο.

Ο Μπετόβεν είπε ότι “η μουσική είναι ένας μεσίτης μεταξύ της ζωής του νου και της ζωής των αισθημάτων”. Ο Νίτσε έγραψε ότι “χωρίς τη μουσική, η ζωή θα ήταν ένα λάθος” ενώ, σύμφωνα με τον Πυθαγόρα, “η μουσική ξυπνά στην καρδιά τον πόθο των ωραίων πράξεων”.

Νίκος Φαρούπος,

[Λόγων παίγνια](#)

Ασκήσεις

1. Το κείμενο του Ν. Φαρούππου είναι άρθρο. Να το συγκρίνετε με το **ΑΡΘΡΟ** άρθρο του Θ. Δρίτσα [Η κοινωνία, η παιδεία και η τέχνη της μουσικής](#) ως προς την οργάνωση και τη γλώσσα, βλ. και [Έκφραση-Έκθεση Γ΄ λυκείου σ. 166 και 171](#).
2. Να σχολιάσετε την άποψη του Πλάτωνα για τη μουσική.
3. Ποιες από τις λειτουργίες της μουσικής, όπως αναφέρονται στο άρθρο, θεωρείτε πιο σημαντικές; Να αναπτύξετε τις προσωπικές σας απόψεις και να τις τεκμηριώσετε με δικά σας επιχειρήματα.
4. *Συχνά οι νέες δεν διστάζουν να παρακάμψουν τον εγκέφαλο και να κυριεύσουν το σώμα, να το κατακτήσουν, να το υποδουλώσουν και να το διατάξουν να υπακούσει στα κελεύσματά τους.* Να σχολιάσετε αυτή τη διαπίστωση του αρθρογράφου, αναπτύσσοντας τις απόψεις σας σε ένα δικό σας κείμενο.
5. Πώς καταλαβαίνετε τη ρήση του Νίτσε *χωρίς τη μουσική, η ζωή θα ήταν ένα λάθος*; Να **ΠΟΛΥΤΡΟΠΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ** συζητήσετε στην τάξη σας αυτή την άποψη.
6. Να συντάξετε ένα πολυτροπικό κείμενο για τις λειτουργίες της μουσικής, σύμφωνα με τα δικά σας βιώματα, τις μουσικές σας προτιμήσεις, τις προσωπικές σας εμπειρίες, τα συναισθήματα και τη φαντασία σας. Μπορείτε να συνδυάσετε τον λόγο με μουσική και εικόνα.